

8. uv. 2. sem. PSI, 24s

Inklusionens indtog i folkeskolen

Denise Ravn Larsen, dela@pha.dk
30. marts 2025

Dagens program

08.40 Velkommen tilbage – fremmøde ☺

Tjek ind

Opsamling på børnesamtaler

PAUSE

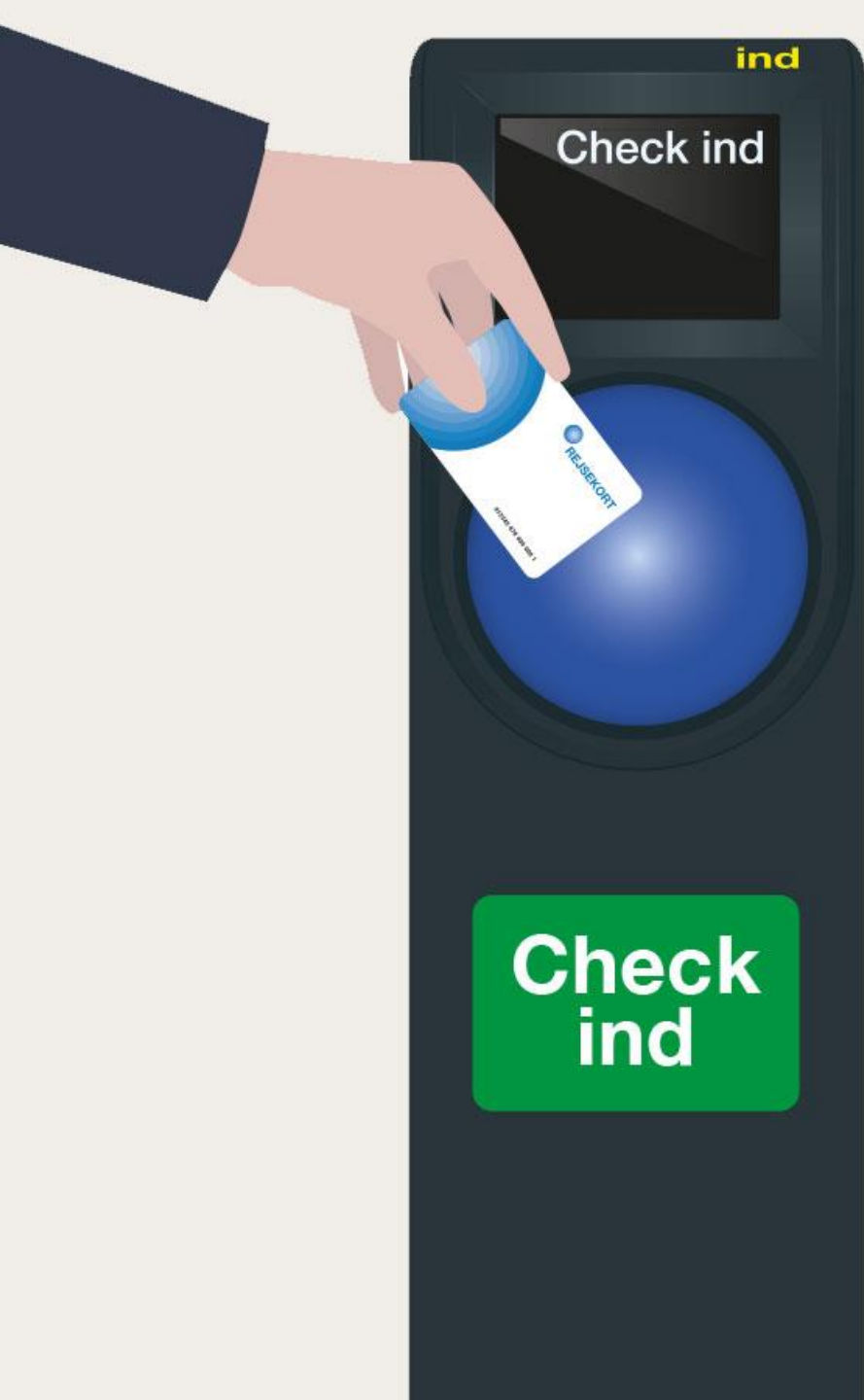
Inklusionens indtog i folkeskolen

Et dyk ned i Salamancaerklæringen

Casearbejde

Fælles opsamling

11.50 TAK FOR I DAG ☺

Et historisk blik på specialpædagogik

Specialundervisning optræder første gang i folkeskoleloven fra 1937.

»For børn, der ikke kan følge den almindelige undervisning, skal der, hvis forholdene tillader det, oprettes en særskilt undervisning (særklasser, tunghøreklasse og lignende). «

Dengang blev det kaldt for værneklasser →

Værneklasser var et udtryk for, at disse børn skulle skånes for den almindelige klasseundervisning, hvor eftersidning, straf o.l. var de almindelige reaktioner over for elever, der ikke levede op til de faglige krav.

Senere ændredes betegnelsen for denne undervisning til »særklasser« og »særskoler«.

Folkeskoleloven fra 1958

Kommunerne er forpligtet til at oprette specialundervisning til elever, hvis udvikling på grund af et handicap kræver særlig hensyntagen og støtte.

»For børn, der på grund af talevanskeligheder, svagt syn, svag hørelse, små evner eller læsevanskeligheder ikke med tilstrækkeligt udbytte kan følge den almindelige undervisning, indrettes der specialundervisning.«

Heldigvis er vi kommet langt! - På vej mod den inkluderende skole

- I 1994 afholdtes i Salamanca en stor international konference med temaet »*Undervisning for alle*«.
- Konferencen vedtog SALAMANCA Erklæringen om Principper, Politik og Praksis for Specialundervisning. - Karakteristisk for disse dokumenter er brugen af udtrykket **inklusion** og erkendelsen af behovet for at skabe "**skoler for alle**" – dvs. skoler som tager hensyn til den enkeltes behov.
- De (Inkluderende skoler) er et vigtigt element i bestræbelserne på at opnå **Uddannelse for Alle** og gøre skolerne mere effektive i uddannelsesmæssig henseende" (Forordet til Salamamanca-erklæringen)
- **Salamancaerklæringen er vigtig, fordi denne erklæring ligger til grund for udviklingen af specialpædagogikken i DK**

Hvad er salamancaerklæringen egentlig?

Salamancaerklæringen

Salamancaerklæringen var en international hensigtserklæring, der understregede forpligtelsen til at give alle, uanset handicap, mulighed for at modtage undervisning i den almindelige skole.

Salamancaerklæringen (1994) – principper:

- Uddannelse for alle
- Undervisningen skal tage hensyn til individuelle behov med hensyn til undervisningsstrategi, undervisningsform, hastighed, indhold og ressourcebehov.
- de, der har særlige uddannelsesmæssige behov, skal have adgang til almindelige skoler, som skal være i stand til at imødekomme deres behov ved at anvende en pædagogik, der er centreret omkring det enkelte barn,
- almindelige skoler, som har denne inklusive orientering, er det mest effektive middel til at bekæmpe diskrimination, skabe trygge fællesskaber, bygge det inklusive samfund og opnå uddannelse for alle
- 92 lande underskrev hensigtserklæringen.

Den inkluderende skole

Begrebet om *den inkluderende skole* opstår i forbindelse med Salamanca-konferencen i 1994. Fører til international hensigtserklæring, som DK tilslutter sig.

- Salamanca som en del af 90'ernes fokus på børns rettigheder og alle børns deltagelsesmuligheder i et *inkluderende* samfund.
- Det overordnede mål: at skabe et bedre samfund!
- **Inklusionsloven vedtages i 2012 – øget inklusion i folkeskolen**

Inklusionslovgivningen

Inklusionsloven vedtages i 2012

- Folkeskolen skal grundlæggende tilgodese alle børns læring og trivsel.
- Børn med særlige behov skal så vidt muligt ikke udskilles til særlige undervisningstilbud, men undervises sammen med deres kammerater i den almene undervisning.
- Det skal ske med den nødvendige støtte og hjælpemidler.

Forslag til tiltag til at øge inklusion:

- Undervisningsdifferentiering
- Holddannelse
- Supplerende undervisning
- To-lærer ordning
- Undervisningsassistenter
- Personlig assistance

Tidslinje

Fra logikken: Eksklusion af de anderledes, fordi det er bedst for alle. Til logikken: Inklusion af de anderledes, fordi det er bedst for alle

Oprettelse af særtilbud som en del af socialforsorgen – de såkaldte **abnormskoler** (alt fra halte, blinde, døve, lettere retarderede og svært retarderede børn)

Folkeskoleloven ændres i 1958 og igen inkluderedes nogle af de børn, der tidligere havde hørt under socialforsorgen i folkeskolens **særklasser**. Særundervisning blev nu med folkeskoleloven indføjet som et krav, hvor kommunerne fik pligt til at oprette særundervisning.

Opgør med elevdifferentieringen og etablering af enhedsskolen i 1993
Begrebet om *den inkluderende skole* opstår i forbindelse med Salamanca-konferencen (1994).
Salamanca som en del af 90'ernes fokus på børns rettigheder og alle børns deltagelsesmuligheder i et *inkluderende* samfund

1800-tallet

Begyndelsen af
1900-tallet

1950'erne

1960'erne

1980/90'erne

2012

Den aldersopdelte skole betød et øget fokus på hvem, der ikke præsterede det samme som de jævnaldrende?
Den første egentlige specialundervisning blev indført i 1900-1901 – oprettelsen af 3 klasser for svagtbegavede børn i Kbh's kommune.
Der oprettedes **værneskoler og hjælpeklasser**.

De fleste særklasser afløses af **specialklassetilbud**, der kombineres med elevens deltagelse i den almindelige undervisning
Fortsat en vis grad af elevdifferentiering (kun nogle fag kan de 'udfordrede' elever deltage i).

Inklusionsloven vedtages - øget inklusion i folkeskolen

Unesco, 1990

“Almindelige skoler med en inkluderende tilgang er de mest effektive midler til at bekæmpe diskriminerende holdninger, til at skabe imødekommende fællesskaber, til at bygge et inkluderende samfund og at opnå at skabe uddannelse til alle; derudover tilbyder de en effektiv uddannelse til flertallet af børn og forbedrer effektiviteten og i sidste ende en økonomisk effektivitet i hele uddannelsessystemet” (Unesco, 1990 – oversættelse) (s. 67).

Salamancaerklæringen

Gå sammen i grupper og snak om Salamancaerklæringens indhold

- Hvad lægger I særligt mærke til i erklæringen?
- Hvad kan I identificere i folkeskolens praksis i dag, som blev underskrevet i hensigtserklæringen dengang?
- Er der elementer, som I ikke kan identificere i folkeskolen i dag?
- Er der nogle elementer i erklæringen, som kan opleves problematiske ift. folkeskolen i dag?

Summeøvelse

- Hvad forstår du ved inklusion?
- Hvilke samfundsmæssige diskurser omkring inklusion har I kendskab til?
- Hvorfor er inklusion vigtigt?

En diskurs er en særlig måde at tænke og tale om et fænomen på. Den særlige tænke- og talemåde skaber en bestemt handlings- og forståelseshorisont.

Hvad er inklusion? Inklusionsbegrebet

**AB
SAL
ON**

- Inklusion er en *ret* – ikke et *hvis* – og gælder *alle* børn og borgere.
- Inklusion er en *opgave* for alle professioner, der har børns læring og udvikling som mål.
- Inklusion er en måde at tænke på og *ikke* en metode.

(Quvang 2016)

Inklusionsbegrebet

*Inklusion er, når en person eller en gruppe af personer **deltager aktivt og ligeværdigt** i fællesskaber uanset forskelle i forudsætninger og funktionsevne, herunder kontekstuelle faktorer. Med ligeværdigt menes **gensidig accept af forskellighed**. Med fællesskaber forstås de almindelige samfundsmæssige institutioner, hvor mennesker interagerer og påvirker hinanden, som fx arbejde, uddannelse og foreningsliv og lokalsamfundet*

(Wittrup-Jensen, H. (2013): Inklusion – afrapportering af begrebsprojekt om inklusion. Socialstyrelsen).

Tre centrale perspektiver i inklusionsbegrebet:

- ***Deltagelse, ligeværd og accept***

Inklusionsopgaven*, OGSÅ for AKT feltet, indebærer:

- At lærere må vise respekt for elevernes forskelligheder, og netop det at være forskellige må anses som en ressource og udgøre værdifulde bidrag til fællesskabet og undervisningen
- At lærere må støtte alle elever ved at udtrykke positive forventninger og stille tilpas og opnåelige krav til alle elevers kompetencer og præstationer på alle felter
- At lærere skal løse deres professionsopgave sammen og sammen med andre og derfor er en afgørende og bærende professionskompetence at kunne arbejde sammen med andre
- At læreres personlige og faglige udvikling er tæt knyttet til undervisning og sociale processer og dermed er undervisning og pædagogisk praksis for professionerne selv en livslang læringsproces, lærere selv skal have et medansvar for.

*European Agency for Development in Special Needs Education; TE4I (2012)

Altså skal inklusion og inkluderende undervisning være

”... baseret på velunderbyggede solide pædagogiske principper, som alle børn kan få glæde af. Den går ud fra, at det er helt normalt, at mennesker er forskellige, og at læring derfor også må tilpasses det enkelte barns behov, i stedet for at barnet skal tilpasses på forhånd fastlagte antagelser med hensyn til læreprocessens hastighed og natur. En børnecentreret pædagogik er til gavn for alle elever og derfor også for samfundet som helhed”.*

*Salamancaerklæringen fra 1994 pkt. 4 i indledningen

Hvordan opnås specialpædagogisk bistand?

For at få specialpædagogisk bistand skal eleven indstilles til en pædagogisk-psykologisk vurdering. Indstillingen foretages af skolens leder.

Forældrene og eleven kan anmode om en pædagogisk-psykologisk vurdering i de tilfælde, hvor de finder, at der bør iværksættes specialpædagogisk bistand.

Modsætter forældrene sig, at der foretages en pædagogisk-psykologisk vurdering, kan der kun afgives indstilling herom, hvis skolens leder anser det for absolut påkrævet, at der foretages en vurdering af elevens behov for specialpædagogisk bistand.

Specialpædagogisk bistand - Bekendtgørelsen om folkeskolens specialundervisning (2014)

Hvad kan den specialpædagogiske bistand så bestå af?

Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand omfatter:

- Specialpædagogisk rådgivning til forældre, lærere eller andre, hvis indsats har væsentlig betydning for elevens udvikling.
- Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med undervisningen af eleven.
- Undervisning i folkeskolens fag og fagområder, der tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger. For elever i børnehaveklassen omfatter specialpædagogisk bistand undervisning og træning, der tilrettelægges efter elevens særlige behov.

Interne og eksterne støttefunktioner

Interne støttefunktioner

- AKT/LKT – vejleder/teams (ofte grupper/klasser)
- Inklusionsvejledere/teams (ofte enkeltelever)
- Læsevejledere
- Matematikvejledere
- IT-vejledere
- Konsultativt forum/møde (psykolog, socialrådgiver, leder, sundhedsplejerske, AKT/inklusionsvejleder og den konsulterende lærer/team)
- Special/støtte-pædagoger
- Sundhedsplejerske (nogle gange ekstern)
- SSP

Eksterne støttefunktioner

PPR (Pædagogisk psykologisk rådgivning)
Psykologer (nogle gange også intern)
Talepædagoger
UU-vejledere
Skolesocialrådgiver (nogle gange intern)

Hvem beslutter at barnet kan få specialpædagogisk støtte?

- **Skolens leder** beslutter om barnet kan få specialundervisning på skolen på baggrund af en pædagogisk-psykologisk vurdering.
- **Skoleforvaltningen** beslutter om barnet kan komme i specialklasse eller specialskole.
- **Forældrene** skal inddrages i beslutningen. Modsætter forældrene sig, skal skolelederen beslutte om bistanden er absolut påkrævet

Studiegruppeopgave

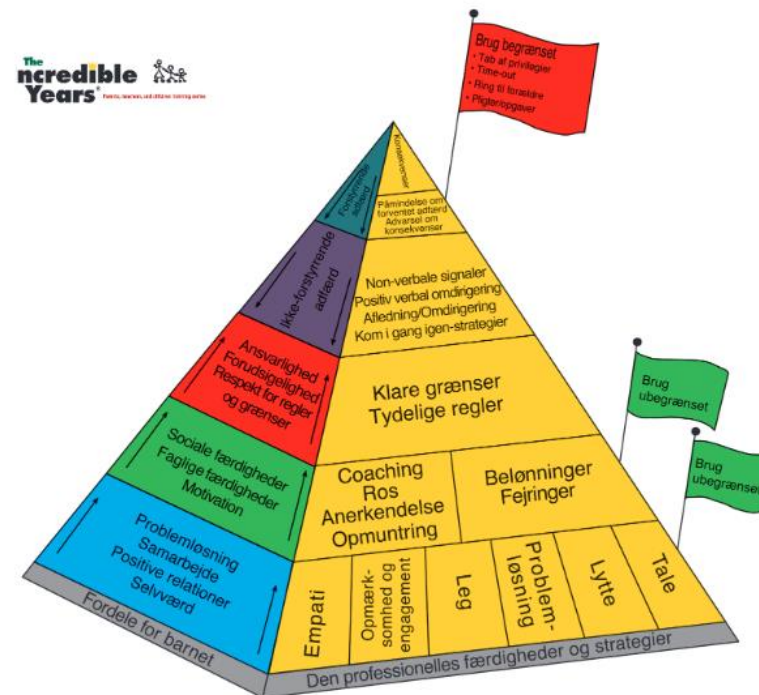
Læs **Casen om Emil** og reflektér og diskutér i gruppen de efterfølgende spørgsmål (står på sidste side i PDF dokumentet i casen lagt på itslearning –diskuter og skriv ned.

Arbejdsopgaver til casen

- Diskuter i grupper, hvordan I ville møde en problemstilling som den i casen, hvis I underviste i denne klasse.
- Hvordan synes I, praktikanterne skal reagere på forholdene i klassen?
- Reflekter over, hvordan man kunne samarbejde med dette nye forældrepar i klassen.
- Overvej, om I vil anvende brug af afskærmede arbejdspladser i jeres klasser.
- Diskuter, hvordan I vil etablere et samarbejde med specialcentre i det tilfælde, at I arbejder inden for normalområdet, og et barn flyttes fra specialområdet og ind i jeres klasse.

Dokumentar: Inklusion i klassen – film 1

<http://www.filmkompagniet.dk/inklusion-i-klassenudvikling-af-laererkompetencer/>

Diskutér i studiegruppen. (10 min)

- Hvad er de vigtigste budskaber, som I tager med jer fra dokumentaren?
- Reflekter igen over casen om Emil og genbesøg spørgsmålene med dokumentaren i baghovedet
- Diskutér hvordan praksis i dokumentar og case sammenholdes med hensigten i Salamanca-erklæringen?

Arbejdsopgaver til casen

- Diskuter i grupper, hvordan I ville møde en problemstilling som den i casen, hvis I underviste i denne klasse.
- Hvordan synes I, praktikanterne skal reagere på forholdene i klassen?
- Reflekter over, hvordan man kunne samarbejde med dette nye forældrepar i klassen.
- Overvej, om I vil anvende brug af afskærmede arbejdspladser i jeres klasser.
- Diskuter, hvordan I vil etablere et samarbejde med specialcentre i det tilfælde, at I arbejder inden for normalområdet, og et barn flyttes fra specialområdet og ind i jeres klasse.

Anbefalet litteratur

- Quvang, C. (red.) (2016): *Specialpædagogik – En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Quvang, C., Molbæk, M. & Hedegaard Sørensen, L. (2014): *Deltagelse og forskellighed*. Aarhus: Systime.

Deltagelse og læringsudbytte

“Grundantagelsen er, at læreres forståelse af deres arbejde og af børnene, som de underviser, har en afgørende betydning for, hvordan de handler, og for, hvilke forventninger de har til børns deltagelse. Lærernes forståelse af deres egen faglighed og deres forventninger til sig selv og til børnene har betydning for børnenes muligheder for at deltage i undervisningen” (s. 64)

Skolepolitisk fokus på læringsudbytte

Læring og læringsudbytte på den ene side Inklusion på den anden side

- Ifølge Hedegaard er det to modsatrettede og separate dagsordener
- Der er en opsplittning i lovgivningen som rammesætter formålet med lærernes arbejde, men støtter ikke til at skabe undervisning som støtter elevernes forskellige forudsætninger for at deltage, lære og udvikle sig (s. 64)

Fra deltagelse til læringsudbytte

- Danmark underskrev Salamanca erklæringen i 1994 – Inklusionsloven blev vedtaget i 2012: Nu handlede det ikke længere OM skolen kan inkludere, men om HVORDAN den skal (s. 66)
- Inklusion bør være en ret for alle og ikke kun for nogle.
- Inklusionsdiskursen har ændret sig i takt med at den skolepolitiske dagsorden har rykket sig:
 - Fra målet om ligestilling, adgang, tilhørsforhold og retten til at indgå i fællesskaber
 - Nu retter den sig mod et mål om fleres adgang til et godt læringsudbytte. (s. 66)

Inklusion i pædagogisk og didaktisk perspektiv

Lotte Hedegaard-Sørensen præsenterer nogle faglighedsforståelser, hvor lærere ikke skal vælge mellem inklusion og læringsudbytte.

Hun peger på at inklusionen skal redefineres – både de didaktiske og pædagogiske dimensioner af inklusionen må reetableres. Hun plæderer for, at politik og pædagogik må adskilles for at kunne genetableres (s. 70).

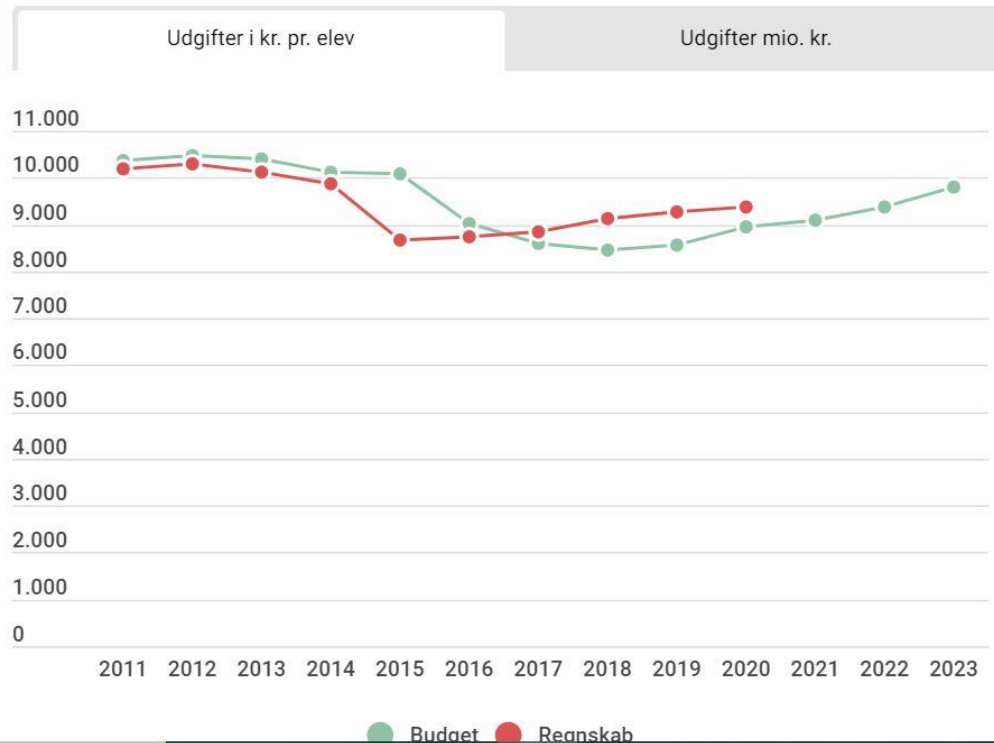
Inklusion er både pædagogik og didaktik

”Inklusion og læringsudbytte, dannelse og læringsudbytte samt pædagogik og læringsudbytte er ikke modsætningspar. Det er læreres opgave at undervise i fag (med henblik på, at børnene lærer noget) og at inkludere, så alle deltager, lærer og udvikler sig, så de dannes” (s.75).

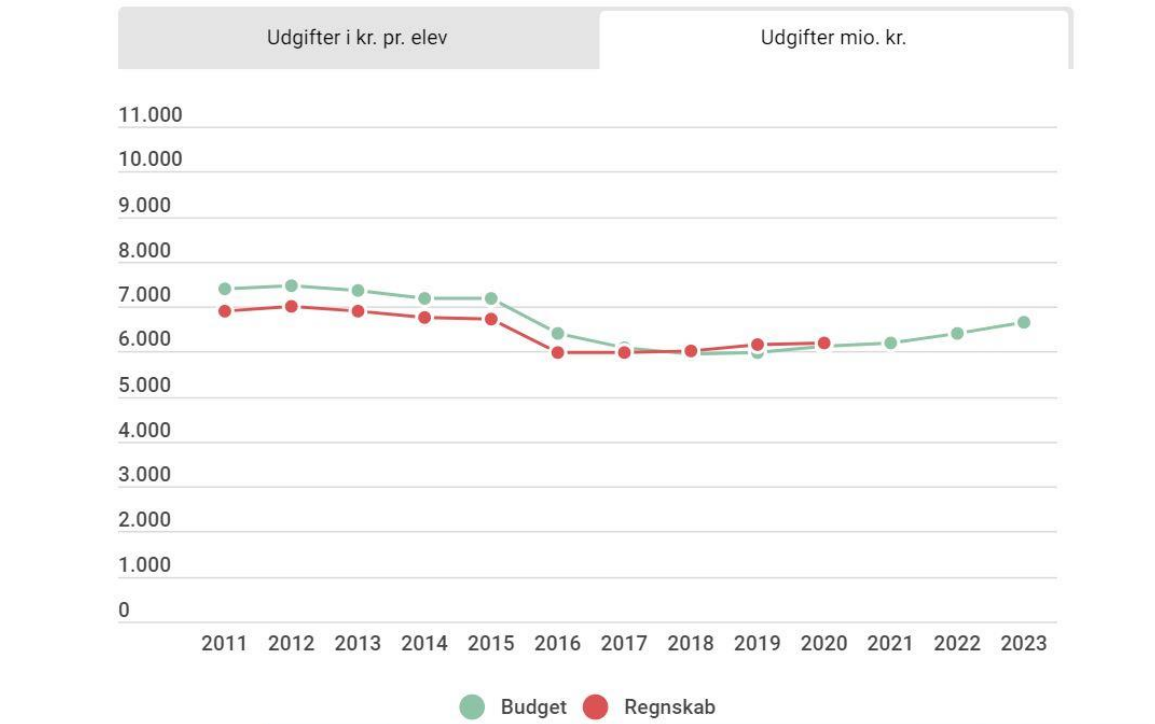
”Når det didaktiske fokus ikke inkluderer inklusionen — i teorier, på læreruddannelsen og i forskningsdiskussionen — bliver det legitimt at ekskludere inklusionen fra undervisningen. Og følger man samtidig en skolepolitisk fokusering på læringsudbytte, test og evaluering, understøtter det læreres fokusering på fagundervisningen og nedprioriterer inklusionen” (s. 75).

Har inklusionen fejlet?

Kommuners udgifter til specialskoler

Kommuners udgifter til specialskoler

<https://www.altinget.dk/artikel/efter-10-aar-med-inklusionslov-flere-faar-specialundervisning-og-kommuners-besparelser-er-rullet-tilbage>

Inklusion og diskurserne; Dyson (1999)

Diskurser ... og altså måder at tale om - og forstå et begreb på ... og i nærværende sammenhæng er det jo ... inklusion

- Den økonomiske diskurs
- Den pragmatiske diskurs
- Den politiske diskurs
- Den etiske diskurs

*Dyson, A. (1999) 'Inclusion and inclusions: theories and discourses in inclusive education'. In H. Daniels and P. Garner (eds), *Inclusive Education*. London. Kogan Page.

Arbejdsspørgsmål – snak ved bordene

- Inklusion italesættes som rentabel på sigt og betragtes som et effektivt middel til samfundsmæssige forandringer og især til at minimere diskrimination og skabe et inkluderende samfund. Hvilke udfordringer kan I få øje på, og hvordan kan disse eventuelt imødekommes?
- Hvordan bliver læring og inklusion til hinandens forudsætninger? Hvad vil det sige ikke udelukkende at arbejde med undervisning i fag for "de fleste"?
- Kapitlet præsenterer nogle faglighedsforståelser. Hvilken indflydelse har disse på læreres forståelser af deres arbejde og deres forståelser af børnene, de underviser, ift. inklusion og fagdidaktisk fokus?

Opsamling i plenum

Tak for i dag 😊

AB
SAL
ON

LITTERATUR

- Lotte Hedegaard-Sørensen (2023): kap 4.
"Inklusion: Deltagelse og læringsudbytte". I:
Pædagogisk psykologi i læreruddannelsen.
Skibsted, E. & Løw, O. (red.)1. udg. 1.oplag,
Akademisk forlag

- Salamancaerklæringen